

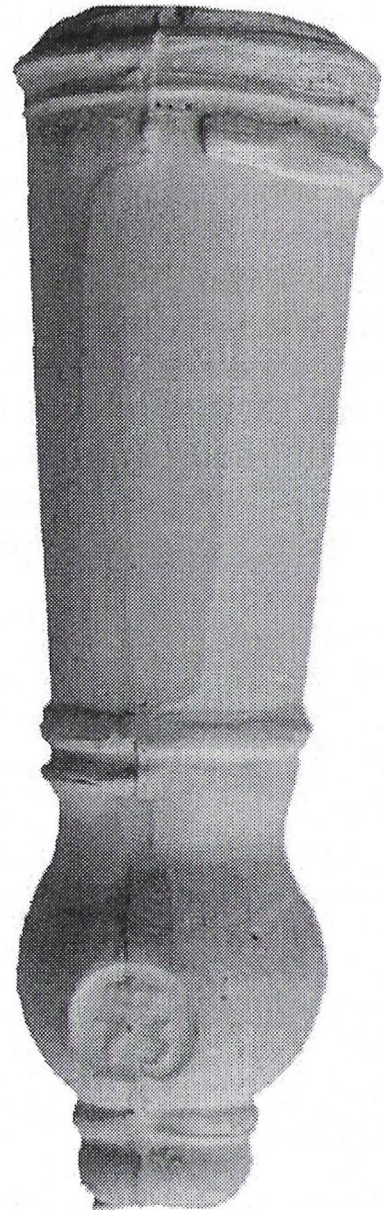
Nog iets over sigaren / sigarettenpijpjes

Piet Smiesing

In aanvulling op het artikel "Voor sigaar, sigaret of pijptabak?" kan ik melden dat ik hierop wat interessante reacties heb gehad. Eerst wil ik even iets recht zetten. Onder het kopje "Soortgelijke pijpen in de literatuur" maakte ik een fout. Ik noemde hier het pijpenmerk "het wapen van Gelderland" terwijl de fabrikant van Baalen dit merk nooit heeft gezet. De zin moet luiden: Met "het fortuin" merkte hij vanaf 1840 (huur) en 1849 zijn producten, terwijl hij "de gekroonde duif" pas vanaf 1861 gebruikte.

Reacties

Verder ontving ik van Theo Bottelier een verslag van een archeologisch onderzoek aan het Wortelsteegplein in Haarlem. In de stortkokers van het riool van een hospitaal werden in totaal 361 fragmenten van pijpen gevonden, waaronder een fragment van een sigarettenpijpje. Het is een glad pijpje met een verdikking in het midden. Op deze verdikking is het pijpenmakersmerk "AVR" aangebracht. De laatste Goudse pijpenmaker die dit merk gebruikte is Teunis Kruisheer en wel vanaf 1828. Hoe lang hij dit merk gebruikte vind ik niet vermeld, maar dit sigarettenpijpje stamt zeker uit de tweede helft van de negentiende eeuw.

Een tweede reactie ontving ik van Henk van Oostveen. Hij bezit maar liefst zes soortgelijke pijpjes:

1. Een pijpje zoals afgebeeld op de **foto op deze pagina** (tevens pag. 2062 PKN-nr. 123), maar de gravering ontbreekt. Volgens Henk is zijn

- pijpe van een vroeger type. Op de verdikking is de gekroonde 73 aangebracht.
2. Een drietal gladde pijpjes, gemerkt met de gekroonde 65, waarvan één exemplaar zwart gebakken is. Deze drie pijpjes komen uit een grote gemengde stort van allerlei pijpen met het merk de gekroonde 65. Mogelijk hebben we hier te doen met een stort van de Goudse fabrikant Adrianus van Duijn, die met dit merk zijn producten van 1841 tot 1882 merkte.
  3. Een versierde pijp met aan ene zijde de koorddanser en aan de andere zijde een bloemrank. (De koorddanser is van 1813 tot 1850 in bezit van Hendrik van Duijn.)
  4. Een onversierde pijp met op de knopvormige verdikking het merk VOC.

Henk van Oostveen vermoedt dat de gemerkte pijpjes uit het eerste kwart van de 19de eeuw stammen en dat de versierde pijpjes in de tweede kwart van de 19de eeuw zijn vervaardigd en verder: "Zo rond 1860 zijn deze pijpjes uit de mode en zie je ze niet meer."

"Knasterkopf"

In het blad "Knasterkopf" vond ik een interessant artikel over pijpenvondsten in het stadje Grimma, dat ten zuiden van Leipzig is gelegen. Vanaf 1784 was hier een aantal pijpenmakers werkzaam. In de Mühlstrasse werden pijpen gevonden uit de productieperiode van 1794 tot ongeveer 1850. Onder de opgegraven 245 pijpenkoppen bevonden zich ook enkele sigaren- en sigarett pijpen (zie afbeelding).

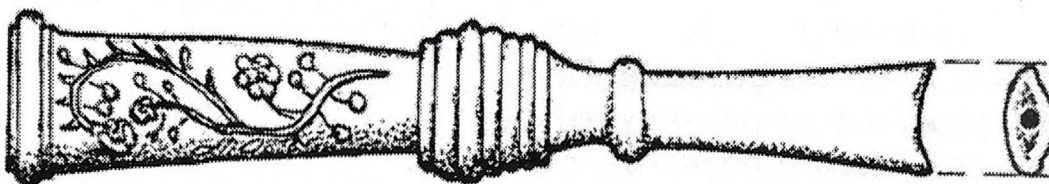

Abb. 59

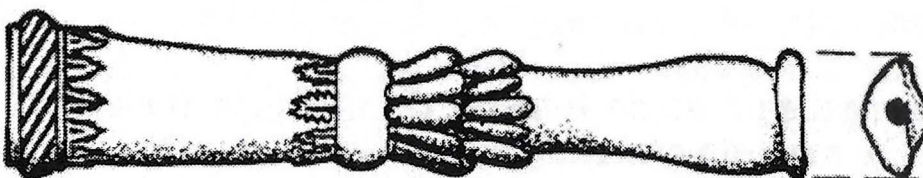
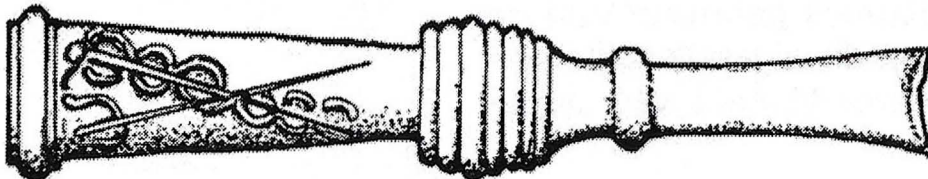

Abb. 60

Deze vijf pijpen zijn allen compleet. De pijp op afbeelding 59 behoort tot hetzelfde type als de hierboven genoemde pijpen. Het dunne steeltje achter de knopvormige verdikking mondt uit in een plat mondstuk. Net als het pijpje van Michiel Vroomans is ook dit pijpje voorzien van de gekruiste staven van Mercurius en Neptunus. Aan de andere zijde zien we een bloemslinger. Aangezien volgens de auteur van dit artikel de pijpen tot ongeveer 1850 werden vervaardigd, kunnen we aannemen dat deze ook deze sigaren / sigarettenpijpjes in het tweede kwart zijn vervaardigd.

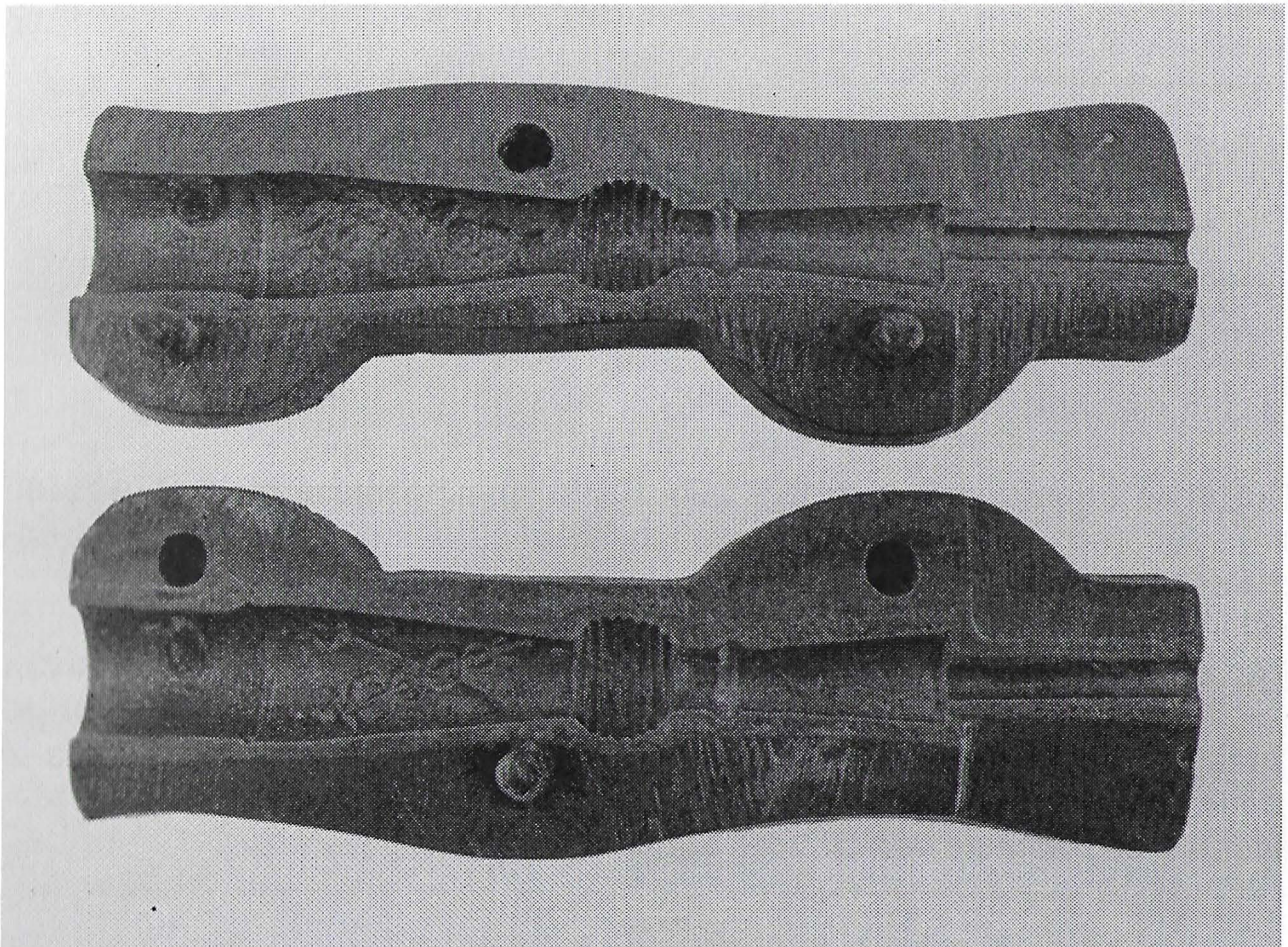
Bronnen:

B. Standke, Zur Tonpfeifenbäckerei im sächsischen Grimma, Knasterkopf. Mitteilungen für Freunde irdener Pfeifen. Heft 10 / 1997, S. 1 – 51.

Dienst stadsontwikkeling en beheer. Volkshuisvesting, monumentenzorg en archeologie, Afval van gorters, brouwers en een hospitaal. Archeologisch onderzoek aan het Wortelsteegplein.

E-mailbericht van Henk van Oostveen

J. van der Meulen, Goudse pijpenmakers en hun merken, 2003

Vorm van de Fabriek Knoedgen-Hillen te Bree, en tevens het model sigarenpijp zoals beschreven in het artikel van Piet Smiesing, p.2121